

What Is Avodah Zarah and Why Is It So Bad?

Rabbi Judah Kerbel ~ e-TIM: Parshat HaShavuah ~ Parshat Yitro 5785

1. סנהדרין ק"ב ב

רב אשי אוקי אשילשה מלכים
אמר למחר נפתח בחברין אתא
מנשה איתחזי ליה בחלמיה אמר
חברך וחבירי דאבונ קרית לן
מהיכא בעיית למישרא המוציא
אמר ליה לא ידענא אמר ליה
מהיכא דבעית למישרא המוציא
לא גמירת ו'חברך' קרית לן אמר
ליה אגמריה לי ולמחר דרישנא
ליה משמך בפירקא אמר ליה
מהיכא דקרית בישולא
אמר ליה מאחר דחכימת פולי
האי מאי טעמא קא פלחיתו
לעבודת זרה אמר ליה אי תות
התם תות נקיט(נא) בשיפולי
גלימא ורחתא אפתראי למחר
אמר להו לרבנן נפתח ברבנותא

1. Sanhedrin 102b

One day **Rav Ashi ended** his lecture just before reaching the matter **of the three kings**. **He said** to his students: **Tomorrow we will begin** the lecture **with our colleagues** the three kings, who, although they were sinners, were Torah scholars like us. **Manasseh, king of Judea, came and appeared to him in his dream**. Manasseh **said** to him angrily: **You called us your colleague and the colleagues of your father?** How dare you characterize yourself as our equal? Manasseh said to him: I will ask you, **from where are you required to begin** cutting a loaf of bread when reciting the blessing: **Who brings forth bread from the earth?** Rav Ashi **said to him: I do not know**. Manasseh **said to him:** Even this, **from where you are required to begin** cutting a loaf of bread when reciting the blessing: **Who brings forth bread from the earth, you did not learn, and yet you call us your colleague?** Rav Ashi **said to** Manasseh: **Teach me** this *halakha* **and tomorrow I will lecture** and cite **it in your name during** my public lecture delivered on the Festival. Manasseh **said to him:** One cuts the loaf **from where it crusts** as a result of **baking**. Rav Ashi **said to him: Since you were so wise, what is the reason you engaged in idol worship?** Manasseh **said to him: Had you been there at that time, you would have taken and lifted the hem of your cloak and run after me** due to the fierce desire to engage in idol worship and due to the fact that it was a common faith. **The next day** Rav Ashi **said to the Sages** as a prelude to his lecture: **We will begin with** the treatment of **our teachers**, those kings who were greater than us in Torah knowledge but whose sins caused them to lose their share in the World-to-Come.

2. יומא ס"ט ב

אותיבו בתעניתא תלתא יומין
ותלתא לילואתא, מסרוהו ניהליהו:
נפק אתא כי גוריא דנורא מבית
קדשי הקדשים, אמר להו נביא
לישראל: היינו יצרא ועבודת זרה,
שנאמר: "ויאמר זאת הרשעה".
בהדי דתפסוה ליה אשתמיט
ביניתא ממזייא ורמא קלא, ואזל

2. Yoma 69b

In response to the indication of divine acceptance, **they observed a fast for three days and three nights, and He delivered** the evil inclination **to them**. **A form of a fiery lion cub came forth from the chamber of the Holy of Holies**. Zechariah **the prophet said to the Jewish people: This is the evil inclination for idol worship, as it is stated** in the verse that refers to this event: **"And he said: This is the evil one"** (Zechariah 5:8). The use of the word "this" indicates that the evil inclination was perceived in a physical form. **When**

קליה ארבע מאה פרסי אמרו:
 היכי נעביד? דילמא חס ושלום
 מרחמי עליה מן שמיא. אמר להו
 נביא: שדיוהו בדודא דאברא,
 וחקפיוהו לפומיה באברא, דאברא
 משאב שאיב קלא, שנאמר:
 "ויאמר זאת הרשעה וישלך אותה
 אל תוך האיפה וישלך את אבן
 העופרת אל פיה".

they caught hold of it one of its hairs fell, and it let out a shriek of pain that was heard for four hundred parasangs. They said: What should we do to kill it? Perhaps, Heaven forbend, they will have mercy upon him from Heaven, since it cries out so much. **The prophet said to them: Throw it into a container made of lead and seal the opening with lead, since lead absorbs sound. As it is stated: "And he said: This is the evil one. And he cast it down into the midst of the measure, and he cast a stone of lead upon its opening"** (Zechariah 5:8). They followed this advice and were freed of the evil inclination for idol worship.

3. שמות כ':ג-ו'

לא-יהיה-לך אלהים אחרים על-פני:
 לא-תעשה-לך פסל וכל-תמונה אשר
 בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר
 במים מתחת לארץ:
 לא-תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי ה'
 אלקיך א-ל קנא פקד עון אבת על-בנים
 על-שלישים ועל-רבעים לשונאי:
 ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשומרי מצותי:

3. Exodus 20:3-6

(3) You shall have no other gods besides Me. (4) You shall not make for yourself a sculptured image, or any likeness of what is in the heavens above, or on the earth below, or in the waters under the earth. (5) You shall not bow down to them or serve them. For I your God 'ה am an impassioned God, visiting the guilt of the parents upon the children, upon the third and upon the fourth generations of those who reject Me. (6) but showing kindness to the thousandth generation of those who love Me and keep My commandments.

4. רש"י על שמות כ':ג'

לא יהיה לך. למה נאמר? לפי שכן לא תעשה
 לך, אין לי אלא שלא יעשה, העשוי כבר מנין
 שלא יקום? ת"ל לא יהיה לך (שם):

4. Rashi on Exodus 20:3

THERE SHALL NOT BE UNTO THEE [OTHER GODS] — Why is this said? Does not the preceding verse state: I — and no other — shall be thy God? But since it states immediately after this, “Thou shalt not make unto thee [any graven image etc.]” I might say that I have only a prohibition that one may not make such gods; whence could I know that one may not retain an idol that has already been made? Perhaps there is no such law! Therefore it states here: “there shall not be unto thee” (Mekhilta.)

אלהים אחרים. שאינן אלוהות אלא אחרים
 עשאוהו אלהים עליהם, ולא יתכן לפרש
 אלקים אחרים זולתי, שגנאי כלפי מעלה
 לקראותם אלוהות אצלו. ד"א אלהים אחרים,
 שהם אחרים לעובדיהם – צועקים אליהם
 ואינן עונים אותם, ודומה כאלו הוא אחר
 שאינו מכירו מעולם: על פני כל זמן שאני
 קים, שלא תאמר לא נצטוו על ע"ז אלא
 אותו הדור (מכילתא):

OTHER GODS — which are not gods, but others have made them gods over themselves. It would not be correct to explain this to mean “gods other than Me”, for it would be blasphemy of the Most High God to term them gods together with Him (cf. Mekhilta). Another explanation of אלקים אחרים : they are so called because they are other (i. e. strange) to those who worship them; these cry to them but they do not answer them, and it is just as though it (the god) is another (a stranger) to him (to the worshipper), one who has never known him at all (Mekhilta). BEFORE ME — i. e. so long as I exist; and these apparently superfluous words are added in order that you may not say that no one received any command against idolatry except that generation which went forth from Egypt (Mekhilta).

5. רמב"ן על שמות כ"ג: 5. Ramban on Exodus 20:3

לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי פָתַח
 רַש"י (רש"י על שמות כ"ג:) לֹא יִהְיֶה לְךָ
 לְמַה נֶאֱמַר, לְפִי שֶׁנֶאֱמַר לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ,
 אֵין לִי אֱלֹא שְׂלֵא יַעֲשֶׂה, הָעֲשׂוֹי כְּבָר
 מִזֵּין שְׂלֵא יִקְיִם, ת"ל לֹא יִהְיֶה לְךָ. וְזוֹ
 בְּאַמַּת בְּרִיתָא הִיא שְׁנוּיָה בְּמַכִּילְתָּא
 (כאן). וְאִם כֵּן תִּהְיֶה זֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה
 בְּלִבְד, אֲזַהְרָה לְמַקְיִם ע"ז בְּרִשׁוֹתוֹ וְאֵין
 בָּהּ מִיתַת ב"ד, וְלִמָּה הַקָּדִים הַקִּיּוּם שֶׁהוּא
 בְּלֵאוֹ לְהַשְׁתַּחֲוֶּאֶה וְעַבְדָּה שֶׁהִם בְּכַרַּת
 וּמִיתַת ב"ד. וּלְפִי דַעְתִּי שְׂאֵין הַלְכָה כְּדַבְּרֵי
 זֹאת הַבְּרִיתָא, וּכְדַבְּרֵי יַחִיד הִיא שְׁנוּיָה,
 שְׂכַךְ שְׁנִינּוּ בְּסַפְרָא (רִישׁ קְדוּשִׁים)
 וְאֵלֶּיָּהּ מִסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם (וּיקְרָא יֵט
 ד), יְכוּל יַעֲשׂוּ לָכֶם אֲחֵרִים, ת"ל "לֹא
 לָכֶם". אֵין לִי אֱלֹא לָכֶם, יְכוּל הֵן יַעֲשׂוּ
 לְאֲחֵרִים, ת"ל "לֹא תַעֲשׂוּ" לֹא לָכֶם וְלֹא
 לְאֲחֵרִים. מִכַּאֵן אֲמַרוּ הָעוֹשֵׂה ע"ז לְעַצְמוֹ
 עוֹבֵר מִשׁוּם שְׂפִי אֲזַהְרוֹת, מִשׁוּם לֹא
 תַעֲשׂוּ וּמִשׁוּם לֹא לָכֶם. רַבִּי יוֹסֵי אֹמֵר
 מִשׁוּם שְׂלֵשׁ, מִשׁוּם לֹא תַעֲשׂוּ וּמִשׁוּם לֹא
 לָכֶם וּמִשׁוּם לֹא יִהְיֶה. חֲרִי יוֹסֵי יַחִיד
 בְּמִקּוֹם רַבִּים הוּא הָאוֹמֵר כִּי לֹא יִהְיֶה לְךָ
 אֲזַהְרָה לְמַקְיִם צְלָמִים, וּלְדַבְּרֵי תַנָּא קַמָּא
 אֵינּוּ כֵּן:

THOU SHALT HAVE NO OTHER GODS BEFORE MY
 FACE. Rashi wrote: "Thou shalt have no other gods. Why is
 this said? It is because it says, *Thou shalt not make unto
 thee a graven image*. From this I would only know that it
 is forbidden to make an idol. Whence do I know that
 one may not keep an idol that has already been made?
 Scripture therefore says, *Thou shalt have no other gods*."
 This is indeed a Beraitha taught in the Mechilta. But if
 this is so, this verse would constitute a negative
 commandment in itself, being a prohibition against a
 person who retains an idol on his premises. [The
 violation thereof] does not make one liable to the
 death-penalty by the court. So [the question arises]:
 Why did He state the prohibition against keeping an
 idol, which makes one liable to whipping, before [He
 stated] the prohibition against bowing down to idols or
 worshipping them, which makes one liable to extinction
 [if done intentionally but with no witnesses present], or
 death by the court [if there were witnesses]?
 In my opinion, the final decision of the Law is not in
 accordance with this Beraitha, for it represents the
 opinion of a single Sage [against the opinion of the
 majority]. Thus we find it taught in the Sifra: "*Nor make
 ye to yourselves molten gods*. I might think that others may
 make it for you. Scripture therefore says, *Nor... to
 yourselves*. From this I know only that [others may not
 make it] for you, but I might think that you may make
 it for others. Scripture therefore says, *Nor make ye: not
 for you by others, and not by you for others*. **It is from
 here that the Rabbis have derived the principle that
 he who makes an idol for himself, transgresses two
 negative commandments: *Nor make ye, and Nor... to
 yourselves*. Rabbi Yosei says, 'He transgresses three
 negative commandments: *Nor make ye, Nor... to yourselves,*
and also *Thou shalt have no other gods*." Thus you see
**that Rabbi Yosei's opinion is that of one against a
 majority**, for it is he who says that the verse *Thou shalt
 have no other gods* constitutes a prohibition against
 retaining an idol [in one's house]. However, according to
 the opinion of the first Sage, [which is that of the
 majority of the Rabbis], it is not so.**

וְדַע כִּי בְּכָל מְקוֹם שֶׁאֲמַר הַפְּתוּב "אֱלֹהִים
 אֲחֵרִים" הַבְּנִיחַ בּוֹ אֲחֵרִים זוֹלָתִי הַשֵּׁם
 הַנִּבְכָּד, וְיִתְפַּס זֶה הַלְשׁוֹן בְּקַבְּלַת
 הָאֱלֹהוֹת אוֹ בְּעַבְדָּה לוֹ, כִּי יֹאמַר לֹא

Know that **wherever Scripture says *elohim acheirim*, the
 meaning is "others besides the Glorious Name."** It
**uses this expression with reference to accepting G-d
 or worshipping Him, thus saying: "Do not accept
 them upon yourselves as G-d, with the exception only**

תקבלו עליכם אלוה בלתי ה' לבדו, אבל
 בשידבר בעשייה לא יאמר בפתוב
 אחרים חלילה, אבל יאמר "ואלהי מסכה
 לא תעשו לכם" (ויקרא יט ד), "אלהי
 מסכה לא תעשה לך" (שמות ל"ד: ז),
 ויקראם כן בעבור שיעשה בכונה להיות
 אלהיו, אבל בהם אמר הכתוב (ישעיה לו
 ט) "כי לא אלהים המה כי אם מעשה
 ידי אדם עץ ואבן":

והנה הזהיר בדבור השני תחלה שלא
 נקבל לנו אדון מפל האלהים זולתי ה',
 ואחר כך אמר שלא נעשה פסל וכל
 תמונה להשתחות להם ולא לעבדם
 בשום עבודה בעולם ולכך לא אמר ולא
 תשתחוו להם, כי הוא נסמך אל העשייה
 שמינע אותנו מהשתחות להם. והנה
 כלם אזהרות מעבודה זרה, וכאן חייבי
 מיתה, ואין בפסוק הזה אזהרה לעשה
 מאה צלמים שלא עבדם, אבל למטה
 הזהיר מזה "אלהי כסף ואלהי זהב לא
 תעשו לכם" (שמות כ: ג), וכן "אלהי
 מסכה לא תעשה לך" (שמות ל"ד: ז),
 "לא תעשו לכם אילים" (ויקרא כו א):

of the Eternal." But when Scripture speaks of making
 idols, it will never say *acheirim* (others) — ["other
 gods"] — **Heaven forbid!** Instead it says, *Nor make to
 yourselves molten gods; Molten gods do not make unto thee.*
 They are called [gods] because they were made with the
 intent of serving their makers as gods, but in reference
 to them, Scripture says, *For they were no gods, but the works
 of men's hands, wood and stone; therefore they have destroyed
 them.*

**Thus in the second commandment, He admonished
 us firstly that we should not accept upon ourselves a
 master from among all gods excepting the Eternal.
 He then said that we should not make a graven
 image or any manner of likeness, [and we are not] to
 bow down to them or worship them in any manner
 whatsoever. It is for this reason that He said, *Thou
 shalt not bow down unto them, since it is connected with
 the making [of idols — mentioned in the preceding
 verse] — which He prohibited the people from
 bowing down to them.*** Thus all [of the first three
 verses in this second commandment] constitute
 prohibitions against worshipping idols, and their
 violations all entail death by the court. This verse, [i.e.,
Thou shalt not make unto thee a graven image, etc. (Verse 4)],
 is thus not a prohibition against making idols which
 one does not worship oneself, [as Rashi would have it].
 Further on [in Verse 20], He indeed warns against this,
 as it is said, *gods of silver, or gods of gold, ye shall not make
 unto thee. Similarly, Thou shalt not make unto thee molten
 gods, Ye shall not make unto thee idols.*

6. Ramban on Exodus 20:3

6. רמב"ן על שמות כ: ג'
 כי אנכי ה' אלקיך לבד, ואין ראוי
 שתשתף עמי אחרים. ואנכי אל, תקיף,
 שיש לי לאי, וקנא, שאקנא בנותן כבודי
 לאחר ותהלתי לפסילים. ולא נמצא
 בפתוב בשום מקום שיבא לשון קנאה
 בשם הנקבד כי אם בענין עבודה זרה
 בלבד. ואמר הרב במורה הנבכים (א לב)
 שלא תמצא בכל התורה ובכל ספרי
 הנביאים לשון חרון אף ולא לשון פעם
 ולא לשון קנאה אלא בענין ע"ז בלבד...

**"For I the Eternal thy G-d am a jealous G-d, i.e., to be
 worshipped alone, and it is not fitting that you join
 others to Me.** And I am E-il, the Mighty One, Who has
 the power in My hand; and I am, furthermore, *kana*,
 avenging from the one who gives My glory to another
 and My praise to graven images."
**Now in no place in Scripture is an expression of
 'jealousy' found in reference to the Glorious Name
 except in the matter of idol-worship.** Thus the Rabbi
 [Moshe ben Maimon] wrote in the *Moreh Nebuchim*
 that in the entire Torah and in all the books of the
 Prophets, you will not find the term *burning anger*,
wrath, or *jealousy* [applied to G-d] except in reference
 to idolatry.

ולפי דעתי שִׁיזְכִּיר קְנָאָה בַּעַ"ז בְּיִשְׂרָאֵל בְּלִבְדּוֹ, וְטַעַם הַקְּנָאָה כִּי יִשְׂרָאֵל סְגֹלַת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד אֲשֶׁר הַבְּדִילֵם לּוֹ, כִּי אֲשֶׁר פָּרַשְׁתִּי לְמַעַלָּה (יט ה), וְהִנֵּה אִם הָעַם שָׁלוּ מִשְׁרֵתָיו פְּנִים אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים יִקְנָא בָּהֶם הַשֵּׁם כִּי אֲשֶׁר הָאִישׁ מְקַנָּא בְּאִשְׁתּוֹ בְּלִקְתָּהּ לְאֲחֵרִים, וּבְעַבְדּוֹ בַּעֲשׂוֹת לוֹ אֲדוֹן אֲחֵר. וְלֹא יֹאמֶר הַכֹּתוּב כִּן בְּשִׂאָר הָעַמִּים אֲשֶׁר חָלַק לָהֶם צְבָאוֹת שָׁמַיִם:

וּבְכַאֵן אֲנִי מְזַכֵּיר מֵה שִׁיּוּרֵי הַכֹּתוּבִים בְּעִנְיַן ע"ז, כִּי הָיוּ שְׁלֹשָׁה מִיָּנִין, הַרְּאִשׁוֹנִים הַחֲלוּ לְעַבֹד אֶת הַמַּלְאָכִים שֶׁהֵם הַשְּׂכֵלִים הַנִּבְדָּלִים בַּעֲבוּר שִׂדְעוֹ לְמַקְצָתָם שְׂרָרָה עַל הָאֲמוֹת, כְּעִנְיַן שְׂכַתוֹב (דניאל י כ) שֶׁר מְלָכוֹת יוֹן וְיִשְׂרָאֵל מְלָכוֹת פָּרַס, וְחֲשָׁבוּ שִׂישׁ לָהֶם יִכְלָת בָּם לְהִיטִיב אוֹ לְהַרְעוֹ, וְכָל אֶחָד עוֹבֵד לְשֶׁר שָׁלוּ כִּי הָיוּ הַרְּאִשׁוֹנִים יוֹדְעִים אוֹתָם, וְאֵלֶּה הֵם הַנִּקְרָאִים בַּתּוֹרָה וּבְכַתוּבִים כָּלֵם "אֱלֹהִים אֲחֵרִים", "אֱלֹהֵי הָעַמִּים", כִּי הַמַּלְאָכִים נִקְרָאִים אֱלֹהִים... וְאֵע"פ שֶׁהָיוּ הָעוֹבְדִים מוֹדִים שֶׁהַכֹּחַ הַגָּדוֹל וְהַיִּכְלָת הַגְּמוּרָה לֹאֵל עֲלִיוֹן...

וְהַמִּין הַשֵּׁנִי בַּע"ז, שֶׁחֲזְרוּ לְעַבֹד לְצַבָּא הַשָּׁמַיִם הַנִּרְאָה, מֵהֶם עוֹבְדֵי הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ הַיָּרֵחַ, וּמֵהֶם לְמַזַּל מִן הַמַּזְלוֹת, כִּי כָּל אֶחָד מִן הָאֲמוֹת יָדְעָה כֹּחַ הַמַּזַּל בֶּה כְּפִי מִשְׁטְרוֹ עַל הָאָרֶץ שְׁלֶחָם, וְחֲשָׁבוּ כִּי בַּעֲבוּרָתָם יִגְבֵּר הַמַּזַּל וְיִוָּעִיל לָהֶם... כִּי בַּעֲבוּר שֶׁחָלַק הַשֵּׁם אוֹתָם לְכָל הָעַמִּים וְנָתַן לְכָל עַם כּוֹכַב וּמַזַּל, לֹא תִהְיֶה נִדָּח אֲחֵרֵיהֶם לְעַבְדָּם. וְאֵלֶּה הָאֲנָשִׁים הֵם שֶׁחֲלוּ לַעֲשׂוֹת הַצּוּרוֹת הַרְּבוּת בַּפְּסִילִים וְהָאֲשֵׁרִים וְהַחֲמִנִים, כִּי הָיוּ עוֹשִׂים צוּרוֹת מַזְלִים בְּשִׁעוֹת אֲשֶׁר לָהֶם הַכֹּחַ כְּפִי מַעֲלָתָם, וְהָיוּ נוֹתְנִים בָּעַם, כְּפִי מַחֲשַׁבְתָּם, כֹּחַ וְהַצְלָחָה: וְקָרוֹב בְּעִינֵי שְׁהוּחַל זֶה בְּדוֹר

In my opinion, jealousy is mentioned only with reference to idolatry in Israel. **The reason for the jealousy is that Israel is the treasured possession of the Glorious Name, which He has separated to Himself, as I have explained above. Now if His people, His servants, turn to other gods, G-d is 'jealous' of them even as a man is jealous of his wife when she goes to other men, and of a servant who makes another master for himself.** But Scripture uses no such term of jealousy with reference to other peoples to whom He has allotted the hosts of heaven.

At this point, I make mention of what Scripture teaches concerning idolatry. There were three kinds of idol-worship. **The first [group of idol-worshippers] began to worship the angels, who are the Separate Intelligences, because it is known that some of them have rulership over the peoples,** something like it is written, *the prince of the kingdom of Greece, the prince of the kingdom of Persia.* They thought that [these angels] have power over them to do good or to do evil, and so each people began to worship the prince appointed over them, as the first [peoples] knew how to identify them. Now these are referred to in the Torah and in all the Writings as *other gods, the gods of the peoples*, for angels are called *elohim*... **They worshipped the angels even though they admitted that supreme strength and infinite power belonged only to G-d the Most High.**

The second kind of idolatry appeared when people began worshipping the visible hosts of heaven, some worshipping the sun or the moon, and others worshipping one of the constellations. Each of the nations knew the power of the constellation according to the dominion thereof in their land, and they thought that by worshipping them, the constellation would be strengthened and it would help them... because G-d allotted them to all the peoples and gave each people a star or constellation, you should not let yourself be allured to worshipping them. Now these are the people who began making the many forms of graven images, *Asheirim and the sun-images.* They would make the forms of the constellations in the hours of their strength according to their rank, and in the opinion of the people, it bestowed power and success upon them. It appears likely to me that this [form of idolatry] began in the Generation of the Dispersion, when G-d scattered the

הפלגה באשר הפיצם השם אל הארצות,
ומשלו בהם הכוכבים והמזלות
למחלקותיהם, כי הבונים היו רוצים
לעשות להם שם ולא יתחלקו...

**וממין העבודה הזאת היו מהם עובדים
לאנשים, כי בראותם לאחד מפני האדם
ממשלה גדולה ומזלו עולה מאד
בנבוכדנצר, היו אנשי ארצו חושבים כי
בקהלם עליהם עבודתו וכונתם אליו
יעלה מזלם עם מזלו, והוא ג"כ יחשב כי
בהדבק מחשבתם בו תוסיף לו העלמה
בכח נפשותיהם המקונות אליו. וזה היה
דעת פרהו כדברי רבותינו (שמו"ר ט ז),**

nations to various countries and the stars and the
constellations began holding sway over them according
to their divisions. The builders of the Tower had
declared their intention to make themselves a name
and not be scattered...

Closely related to this kind of idolatry was the worship
of human beings. When people of a country saw that a
certain individual — such as Nebuchadnezzar — had
great power and that his star was very much in the
ascendancy, they thought that by accepting his worship
upon themselves and directing their thought towards
him, their star would also ascend together with his. He
would also think that by their attaching their thoughts
to him, his success would be augmented on account of
the power of their souls directed towards him. This was
the opinion of Pharaoh, who, according to the words of
our Rabbis, [looked upon himself as a god], a

**והמין השלישי בע"ז, אחר כך תזרו לעבד
את השדים שהם רוחות, באשר אפרש
בע"ה (ויקרא יז ז), כי גם מהם יש ממנים
על האמות שיהיו הם בעלי הארץ והיא
להזיק לצריהם ולנכשלים שבהם, בידוע
מענינם בחכמת נגרומונסיא, גם בדברי
רבותינו. ובזה אמר הכתוב (דברים לב יז)
"יזבחו לשדים לא אלה אלהים לא ידעום
חדשים מקרב באו לא שערום אבותיכם",
לעג להם הכתוב שהם זובחים גם לשדים
שאיןם אלוה כלל, כלומר שאיןם
כמלאכים הנקראים אלוה, אבל הם
אלהים שלא ידעום, כלומר שלא מצאו
בהם שום אלהות וכח שולטנות, והם
חדשים להם שלמדו לעשות כן מחדש מן
המצרים המכשפים, וגם אבותיהם
הרשעים בתרח ונמרוד לא שערום כלל.
ומזה מזהיר "ולא יזבחו עוד את זבוחיהם
לשעירים אשר הם זנים אחריהם":
והנה התורה אסרה בדבור הזה השני כל
עבודה בלתי לה' לבדו, ולכך הזהיר
בתחלה לא יהיה לך אלהים אחרים על
פני, שהם המין הראשון**

**The third kind of idolatry appeared afterwards
when people began worshipping the demons which
are spirits, as I will explain with G-d's help. Some of**

them too are appointed over the peoples to be masters
in their lands and to harm their beleaguered ones and
those who have stumbled, as is known of their activity
through the art of necromancy, as well as through the
words of our Rabbis. It is with reference to this [third
kind of idolatry] that Scripture says, *They sacrificed unto
demons, no-gods, gods that they knew not, new gods that came
up of late, which your fathers dreaded not.* Scripture
ridicules them, [i.e., the Israelites], saying they sacrifice
also to the demons who are no gods at all. That is to
say, they are not like the angels who are called *eloha*.
Instead, they are gods that they knew not, meaning
that they found in them no trace of might or power of
rulership. Furthermore, they are new to them, having
learned only lately to worship them from the Egyptian
sorcerers, and even their wicked forefathers such as
Terach and Nimrod did not dread them at all. Of this
[kind of idolatry] Scripture warns, *And they shall no more
sacrifice their sacrifices unto the demons, after whom they go
astray.*

Thus in this second commandment, the Torah
prohibited all [kinds of] worship, *save unto the Eternal
only*. It is for this reason that He first admonished, *Thou
shalt have no other gods 'al panai' (before My face)*, which is
a reference to the first kind of idolatry, namely, the
worship of the angels.

7. הדר זקנים שמות פרק כ פסוק ב

לא תעשה לך פסל. שלא תאמר לא אעבוד אלקים אחרים אכן **א-ל מסתתר ואין לראותך אעשה פסל ותמונה לעבד לכבודך**. לכך נאמר לא תעשה לך פסל. ואם יעשום אחרים לא תשתחוה להם ולא תעבדם. ובמקום אחר **אומר הטעם כי בו לא ראיתם כל תמונה. וא"כ מה דמות תעשו**. וכן כתיב ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו:

8. אבן עזרא הפירוש הארוך שמות פרק כ פסוק ב

לא יהיה לך, **היא בלב גם בפה, כי אין בתורה מצות לא תעשה בלב כי אם זו**, כי אדם אומר לפני עדים, כי הוא הולך לרצוח או לנאוף, לא יהרג בעבור דבורו, אם לא עשה מעשה. והאומר: נלכה ונעבדה אלקים אחרים צוה הכתוב כי הרג תהרגנו (דבר' יג, י), ובמעשה, לא תעשה לך פסל וכל תמונה - עץ או אבן, ולא תעשה בשום אומנות תמונה שהיא בשמים, ואמר ממעל שהם למעלה על הארץ מכל צד, ואין תמונות בשמים, רק שמונה וארבעים צורות. **וחכמי הצורות עושים דברים אשר לא כן, ומעשיהם קרובים לעבודת גזולים**.

9. רשב"ם שמות פרק כ פסוק ב

(ב - ג) לא יהיה לך וגו' - שאני לבדי הוצאתיך:

יתרו קצט

מעין בית השואבה

והיה העולם וכי ודעת הכוכבים וכי גדולה מדעת בני אדם"*) עכ"ל, וא"כ יש מקום לטעות לחייב כל יושבי חלד להכיר ולהודות על רב הטוב שנגמלים על ידי צבאי השמים. ולאור זה נבין במקרא (ואתחנן ד, טז) "פן תשא עיניך השמימה וגו' אשר חלק ה' אלקיך אותם לכל העמים" וברש"י וז"ל להאיר להם ועי' מגילה ט, דבר אחר לאלהות, לא מנע מלשעות אחרים וכו' (ומקורו ע"ז נה.), עיי"ש. ושני הפירושים עולים בקנה אחד, שמכיון שחלק להם להאיר ולפעול עוד טובות גדולות, היא הנותנת מקום לטעות ולחשוב להשתחוות להם ולעבדם. ולהסיר טענה זו באה האזהרה "פן תשא", שאין חיוב הכרת טובה למי שמוכרח במעשיו ואינו בעל בחירה, ואדרבה הכרה זו לעיני תחשב וזהו מה שהוסיפו רבותינו לתלמי המלך "אשר לא צויתי לעבדם" ואין להכיר להם טובה על עשותם רצון קונם בלי שום בחירה, וממילא מובן שאסור להשתחוות להם. וז"ל הספרנו (שם) אשר לא צויתי אשר לא מניתי בשום מיני בחירי שיוכלו לעשות כרצונם וכו', והוא כנ"ל שמחמת היותם מוכרחים בלי בחירה על כן אסור לעבדם.

פירושו שמוכר כל האהרות שלא לעבוד כו"ם, השתא דכתיב "אשר לא צויתי לעבדם" ממללא אתמר שהיה מקום לעבדם אלא שלמרות הטבא לעבדם לא צויתי לעבדם, ואין יתכן "הוה אמנא" כזה שיש לעבוד לשמש ולירח! אמנם ידוע שמת הכרת טובה היא מיסודי דרך ארץ שקדמה לתורה ועי' ויקרי פרשה ט, ג, ואדם הראשון חטא בכפירת טובה וגו"י כמו שאמרו חז"ל (ע"ז ה:.) וגם אבותינו זור יוצאי מצרים שכל במדבר כי כפרו בטובת לולמנו הרי הוא כרזון ביד החוצב, אעפ"י ש חובת הכרת הטוב לא רק להבורא - החוצב, אלא אף לתנבא - הגרון - שנמלחו אותה הטובה. ולכן מכיון שהשמש והירח והכוכבים נמלים החסדים הגדולים של אור וחמימות וחילוף העונות של יום ולילה וחילוף הזמנים של ימים ושנים, ובהם תלויות תנועת גלי הים, ועוד ועוד, היה מקום לחשוב שמוטל על כל בעל דרך ארץ המוכתר במדת הכרת הטוב שאין להשתחוות ולהודות להם מפאת שאין להביע רגשי תודה אלא לבעלי שכל, שהרי "יצרם בידעת בבניה ובהשכלי" וכדברי הרמב"ם בהל' יסודות (פ"ג הל' ט) שכתב "כל הכוכבים והגלגלים כולן בעלי נפש ודעה והשכל הם, והם חיים ועומדין ומכירין את מי שאמר

יתרו

קצח מעין בית השואבה

הדברות ואני חייב לקיימן ולא שיאמר דיה לתורה שיתקיים על ידי אחרים, עכ"ל. ובהו יתפרשו דברי המכילתא "אלוק אני על כל באי עולם" אבל "שמי יחול עליך" בפרטות, שהחייב על כל יחיד ויחיד לקבל "אנכי ה' אלקיך" על עצמו.

אחד ואחד, "יהי" פי שאני מקבל על עצמי עול מלכות שמים של המהוה את כל ההויות ביה, ועוד מחמת היותי מכלל ישראל והיינו שהוא "אלקינו" שהוציאנו ממצרים ונתן לנו את תורתו. ויהי "אחד" הוא כנגד "לא יהיה לך" לפי שהוא אחד ואין עוד מלבדו. והעיקר הוא הקבלה הפרטית, להמליך אלקותו ואחזותו עלי עד מסירת נפשו.

(כ.ב.ג) אנכי ה' אלקיך וגו' לא יהיה לך וגו'.

ובקידושין (לא.) דרש עולא רבה מאי דכתיב (תהלים קלח, ד) "יודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך" מאמר פיך לא נאמר אלא אמרי פיך כשעה שאמר הקב"ה "אנכי" וי"ל יהיה לך" אמרו אומות העולם לכבוד עצמו הוא דרש כיון שאמר (פסוק יב) "כבוד את אביך ואת אמך" חזרו והודו לכבוד האמרות, ע"כ. וצריך ביאור.

ולפי זה יובן ענין אמירת "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" אחר פסוק "שמע ישראל", שהוא המשך קבלת עול מלכות שמים של היחיד, וכמו שאמרו "ברוך שם" בבית המקדש כשהיו שומעים שם המפורש ונפלו על פניהם על הארץ בפישות ידים ורגלים להורות על ביטול היש וכל הכוחות להקב"ה, כן ממליך כל אחד על עצמו את הקב"ה עד ביטול כל שותו ומתווה לרצון קונו.

והנה היחיד לא ראה בריאת שמים וארץ וגם לא ראה איך שנוברא הוא בעצמו, אבל יציאת מצרים ראה כל אחד מישראל, ובכל דור דור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא ממצרים, וכן כל אשר ישנו פה וכל אשר איננו פה - פל כי נשמות ישראל - עמו על הר סיני בקבלת התורה, ולפיכך כשעה הקב"ה לכל יחיד ויחיד "אנכי ולא יהיה לך" אמר "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" ולא "אשר בראתיך". וזאת כוונת הפסיקתא דרב כהנא (סוף פיסקא יב) על פסוק "אנכי ה' אלקיך" לפי כוחו של כל אחד ואחד היה הדיבור מדבר עמו, עכ"ל, כלומר שכל אחד מקבל עול מלכותו יחי לפי הכרתו הפרטית. וכן תעשה לדורות כשתקראו שמע ישראל לקבל על עצמכם עול מלכות שמים, עיין במדבר לקח טוב (כאן) למה נאמר עשת הדברות בלשון יחיד לומר לך שצריך כל אחד ואחד מישראל לומר בשבילי ניתנו עשת

הנראה שענין במסי מגילה ט:.) בענין המקראות ששינו לתלמי המלך איתא דבהאי קרא דוילך ועבוד וגו' הוסיפו מלת "לעבדם" בסופו וכתבו "אשר לא צויתי לעבדם" ועיי"ש ברש"י למה הוצרכו לשנות. והתמיהה רבה שהרי תרגום כזה משמע שהגם שיש מקום בראש הניחה התנחם שישר ונכון לעבדם מימי לא צונו המלך ועל כן, שבשלמא אם היו כותבים "אשר צויתי שלא לעבדם" היה

והנה בדרשת עולא רבה הנ"ל "יודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך" מאמר פיך לא נאמר אלא אמרי פיך בשעה שאמר הקב"ה אנכי ולא יהיה לך אמרו אומות העולם לכבוד ורצון של האדם. וכן יש להבין דברי הרמב"ם על השמש והירח והכוכבים והגלגלים והמוזלות, כי כל כוכב בפני עצמו הוא נוש של חומר, [והראיה: שכבר עלו בני אדם והולכו על מני תלבוה ומצאו נוש של חומר, וכן כל כוכבי אור,] משל לתאי המוח, אמנם מערכת כל צבא השמים ביחד הם משכן דעת והשכל ומרכבה להתגלות שכנת עוזו במרומים. וכאן אין מקום להאריך, וד"ל.

11. כלי יקר שמות פרק ב פסוק ב

דבר אחר לפי שנראה להם ה' בהרבה פנים, על הים כגבור מלחמה ועל הר סיני כזקן יושב בישיבה, ושם תאמר מאחר שנראתי בכמה פנים שהרבה רשויות יש על כן אמר על פני לשון רבים במשמע לומר שכל אותן הפנים הכל אחד המה:

12. כלי יקר שמות פרק ב פסוק ב

לא יהיה לך אלקים אחרים על פני לפי שאמר אנכי ה' ושם המיוחד הוא לשון הויה לומר שהוא יתברך תמיד בהוייתו הן בעבר הן בהווה הן בעתיד בכל הזמנים הוא היה הויה ויהיה בהויה אחת, **הוצרך לומר כאן לא יהיה לך כי אלו אינן בהוייתן והם משתנים**, כי מצינו לחז"ל (פסחים כג א) לשון יהיה מורה על בהוייתן יהיו. על כן אמר כאן לא יהיה לך לומר שלא יהיו בהוייתן אלא הם משתנים ונעשו אחרים, הן מצד שכל עוד שהיא מזקנת היא מפסדת צורתה ובעיר צלמם תבזה (תהלים עג כ), הן מצד שמשתנים מן כסף לזהב ולעץ ולאבן, הן מצד שהם אחרים לעובדיהם צועקים אליהם ואינן נענין, על כן אמר לא יהיה לך והמופת על זה שהרי הם אלקים אחרים:

13. רבינו בחיי שמות פרק ב פסוק ד

לא תעשה לך פסל וכל תמונה. אחר שהזכיר לא יהיה לך במחשבה, הזהיר על המעשה שלא לעשות תמונתם, **כי אולי יחשוב שהוא עושה בזה חפץ הש"י ואינו עובר על רצונו כלל, אם הוא עושה צורת האמצעי שהטובה באה על ידו, כדי להיות זכרון לנסים ונפלאות שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל ע"י הסבה ההיא או ע"י האמצעי ההוא**, מפני שיאמר, והלא כמה מצות יש בתורה שהן לזכרון דבר, כענין הסוכה שנאמר: (ויקרא כג, מב) "בסכות תשבו שבעת ימים", וסמך לו: (שם, מג) "למען ידעו דורותיכם כי בסכות", וכן אכילת הפסח על שם שפסח המקום, וכן המצה על שם שנגאלו ולא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ, אף הוא יחשוב לעשות הפסל ההוא או התמונה ההיא לזכרון המצוה המעידה על שרש דבר באלקותו של הקדוש ברוך הוא וביכלתו, ועל כן באה התורה ואסרה לעשות שום פסל ותמונה אפילו אמצעי, **שאם יעשה כן סופו שישתחוה לו ואחר ההשתחויה יבא לעבדו**, כענין שכתוב: (תהלים א, א) "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב", ודרשו רז"ל: (ע"ז יח ב) מאחר שלא הלך היכן עמד, ומאחר שלא עמד היכן ישב, אלא לומר לך שאם הלך סופו לעמוד ואם עמד סופו לישב, ואם ישב סופו ללון, ואם לץ עליו הכתוב אומר: (משלי ט, יב) "ולצת לבדך תשא", אחרון אחרון חמור, והנה הוא נמנה עם כת לצים שאינם מקבלים פני השכינה, וכענין שכתוב: (ישעיה כח, כב) "ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם" וכן בכאן אמר: "לא יהיה לך", "לא תעשה לך", "לא תשתחוה להם ולא תעבדם", שאם עשה סופו להשתחוות, ואם השתחוה סופו לעבוד ואחרון אחרון חמור. ומה שאמר "לא תעשה לך פסל וכל תמונה" ואחרי כן צוה במעשה כרובים, הפה שאסר הוא הפה שהתיר.

14. כלי יקר שמות פרק ב פסוק ד

(ד) ואמר לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים וגו'. אף על פי שיש כמה מיני עבודה זרה שאין להם תמונה לא בשמים ולא בארץ **מכל מקום נקט דוקא אלו לפי שאילו היו עובדים לדברים שאין לעולם בהם צורך היה הקדוש ברוך הוא מאבדם אבל עכשיו שהם עובדים גם לדברים שיש לעולם בהם צורך כחמה ולבנה ודוגמתם וכי מפני השוטים שקלקלו יאבד עולמו ואילו היה מאבד אותם שאין לעולם בהם צורך כל שכן דפקר טפי העובד לדברים שיש לעולם בהם צורך כי יאמר מאחר שאילו נאבדו ואלו נתקיימו ודאי יש בהם ממש**, על כן נקט דוקא אלו שבשמים ובארץ שלאבדם אי אפשר ואם לא יעבדו לאלו אין לחוש לשאר עבודה זרה כי בנקל לאבדם כמוץ אשר תדפנו רוח:

15. אור החיים שמות פרק כ פסוק ד

ונראה שיכוין לומר איסור מין עבודה זרה חוץ מהמוזכר בפסוק לא יהיה לך, והוא כי יאמר אדם האמת כי ה' הוא האלקים וכל זולתו אין אבל לצד עוצם גדולתו תתמעט תכונת האדם והשגתו לדבר לפניו ולשאול פרטי שאלותיו כי אינו ממוסר גדר הכבוד שתבא בריה שפלה אפילה כמוני ותשאל שאלות מלפני המלך הגדול והנורא ולפעמים ירבה בפרטי צרכיו דקים ורבים ואיך יהיה לו כל כך עזות פנים להרבות לשאול דקדוקי השאלות, אשר על כן יתיעץ בדעת יצרו שיבחר לדבר דבריו לפני אחד ממשמשי עליון המשמשים לפניו במרום והוא יעזור לו גם יהיה אמצעי לדבר דבריו לפני המלך הגדול בדבר הגדול אם יצטרך ובאמצעות כן כבד יכבד את השמש ההוא ויברכהו וישתחוה לפניו בדרך כל הכבוד והמעלה שבזה יתרצה לשאת משאו עליו לעשות לו צרכיו. ודע כי טעות זה בה טעו רוב העובדים עבודה זרה כי יודעים הם שעובדים ללא אלוך אלא כדי שיהיה להם לאמצעי וכו' כנזכר, ובחינה זו לא יקרא לה שם אלוך אלא פסל כי הוא יודע כי לא אלוך הוא וזה הוא פסלותו שאין בו כח אלקי ופסולת הוא לפני העיקר שהוא הבורא עולם, או קראו פסל כי הוא עומד להתפסל כשיעבירנו ה' מממשלתו על ידי סיבה או על ידי סיבת זה המשתחוה לו שיהא גורם להתפסל על דרך אומרם ז"ל (איכה רבתי פ"ב) במעשה דור המבול שאמרו אנו משביעים לשרים הממונים וכו' וה' העביר ממשלת השרים כאומרו (ישעי' מ"ג) ואחלל שרי קודש. וצוה ה' גם על בחינה זו ואמר לא תעשה לך פסל פירוש הגם כי לך בעצמך בדעתך שהוא פסל אף על פי כן לא תעשהו לך וחזר ופירש מה הוא המעשה ואמר לא תשתחוה להם וגו'

16. רש"ר הירש שמות פרק כ פסוק ד

(ד) חומרת התעייה גדולה יותר, כאשר מלבישים ביטוי ממש, על - ידי המחשה ציורית כלשהי, למחשבה על הווייתה של אלוהות אחרת.

✦
The goddess Ishtar holding her symbol. terracotta relief, early 2nd millennium BCE, Eshnunna

and served. The divine presence entered the image through a well-known ancient Near East magical "mouth washing" ritual, which included a purification ceremony that the polytheists believed "opened the mouth" and enabled the statue to eat, drink, speak, hear and smell.

Statues were a major focus of worship throughout the ancient Near East, beginning in Mesopotamia and Egypt around the 3rd millennium BCE. Often, a statue was carved from wood or stone and encased in gold and silver, with precious jewels representing eyes and ears. The primary role of the priests was to care for and feed these idols, and to maintain the temple and its grounds.

When a city was defeated in war, conquerors often carried away its statues to show the power of their own gods over those of the conquered city. Sometimes victors would destroy these images – the only situation in which divine images were deliberately demolished was outside of Israel.

In contrast to the pervasive ancient Near Eastern belief in polytheism and practice of idolatry, the Ten Commandments determine that God is One, that He is supernatural, eternal, and not subject to magic, and that His presence cannot be reduced to any object. They also define the exclusive loyalty of Israel to God – a loyalty that was an inherent component of the Sinai Covenant (see "Covenant in the form of Hittite suzerainty treaty" on page 105). ■ JU

NEAR EAST

20:3–5 Prohibitions against images and gods

The broad prohibitions against polytheism and idolatry, which are expressed in these verses, were unique in the ancient world.

All peoples in the ancient Near East were polytheistic. Mesopotamia had thousands of minor gods, with about twenty major deities in Babylon and forty or so others in Egypt. Each city had its own patron deity and temples abounded, each dedicated to a deity.

The concept of idolatry refers to a belief that the living presence of a god is found in a statue or image – that physical representations of deities must be worshipped

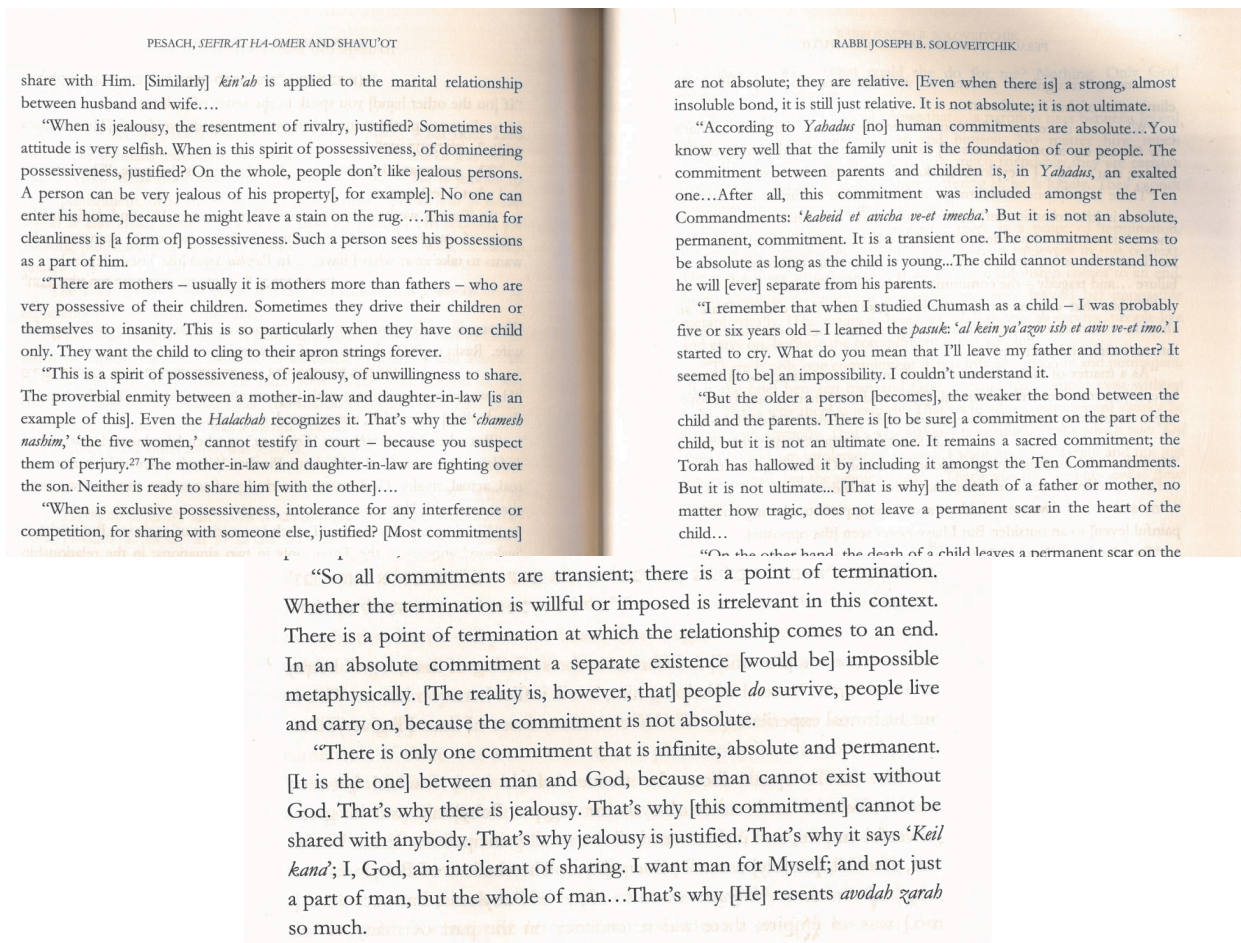
18. Rashi on Exodus 20:5 **אל קנא** A JEALOUS GOD – He is jealous to exact punishment, and does not pass over His rights by pardoning idolatry (Mekhilta). Wherever: the expression אל קנא occurs it signifies in old French emportement, English zeal, – determining to exact punishment.

18. רש"י על שמות כ':ה' **אל קנא**. מקנא לפרע ואינו עובר על מדתו למחל על עבודת אילים; כל לשון קנא אנפרי"מנט בלעז – נוטן לב לפרע:

13. אבן עזרא הפירוש הארוך שמות פרק כ פסוק ה
 וטעם אל קנא. כי דין הוא אחר שהשם בראך והוא מחיה אותך, איך תתן כבודו לאחר, אשר לא ייטיב ולא ירע.

14. ילקוט שמעוני תורה פרשת יתרו רמז רפט
 שאל אגריפס שר צבא את רבן גמליאל כתוב בתורה כי אנכי ה' אלקיך אל קנא [כ, ד] כלום מתקנא אלא חכם בחכם גבור בגבור עשיר בעשיר אמר ליה אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שנשא אשה על אשתו חשובה ממנה אין מתקנא בה פחותה ממנה מתקנא בה.

15. אברבנאל פרשת יתרו
 והנה אמר כי אנכי ה' אלקיך אל קנא ולא אמר אשר הוצאתיך מארץ מצרים כמו שאמר בדבור הראשון לפי שאסור העבודת אלילים הוא מאשר השי"ת הוא ה' מהווה ובורא את העולם ומאשר הוא אלוהיהם מנהיגם ומשגיח בהם ולכן גם קודם היציא ממצרים אסר העבודת אלילים לאדם ולנח ולבניו לפי שהיתה דבר רע ובלתי ראוי בחוק אלהותו לא בבחינת ההטבה שהיטיב עמהם ביציאת מצרים כי גם בלתה היו מחוייבים בזה. ועם מה שפרשתי בפסוקים האלה יותרו השאלות הח' והט':

17. משנה תורה, הל' עבודה זרה וחוקות הגויים א'ג:
 ...וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו
 היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיהזירוהו
 לדרך האמת עד שנתקבצו אליו אלפים ורבות והם
 אנשי בית אברהם ושתל בלבם העקר הגדול הזה
 והבר בו ספרים והודיעו ליצחק בנו. וישב יצחק מלמד
 ומזהיר. ויצחק הודיע ליעקב ומנהו ללמד וישב מלמד
 ומחזיק כל הנלוים אליו. ויעקב אבינו למד בניו כלם
 והבדיל לוי ומנהו ראש והושיבו בשיבה ללמד דרך
 השם ולשמר מצות אברהם. וצוה את בניו שלא
 יפסיקו מבני לוי ממנה אחר ממנה כדי שלא תשכח
 הלמוד. והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלוים
 עליהם ונעשית בעולם שהיא יודעת את ה'. **עד**
שארכו הימים לישראל במצרים וחזרו ללמד
מעשיהו ולעבד פוכבים פמותו חוץ משבט לוי
שעמד במצות אבות. ומעולם לא עבד שבט לוי
עבודת פוכבים. וכמעט קט היה העקר ששתל
אברהם נעקר וחזרין בני יעקב לטעות העולם
ותעיותו. ומאהבת ה' אותנו ומשמרו את השבועה
לאברהם אבינו עשה משה רבנו רבן של כל
הנביאים ושלחו. פיון שנתנבא משה רבנו ובחר ה'
ישראל לנחלה הכתירן במצות והודיעם דרך עבודתו
ומה יהיה משפט עבודת פוכבים וכל הטועים
אחריה:

17. Mishneh Torah, Avodah Zarah 1:3

...When the people would gather around him and ask him about his statements, he would explain [them] to each one of them according to their understanding, until they turned to the path of truth. Ultimately, thousands and myriads gathered around him. These are the men of the house of Abraham.

He planted in their hearts this great fundamental principle, composed texts about it, and taught it to Isaac, his son. Isaac also taught others and turned [their hearts to God]. He also taught Jacob and appointed him as a teacher.

[Jacob] taught others and turned [the hearts] of all those who gathered around him [to God]. He also taught all of his children...

This concept proceeded and gathered strength among the descendants of Jacob and those who collected around them, until there became a nation within the world which knew God. When the Jews extended their stay in Egypt, however, they learned from the [Egyptians'] deeds and began worshipping the stars as they did, with the exception of the tribe of Levi, who clung to the mitzvot of the patriarchs - the tribe of Levi never served false gods. **Within a short time, the fundamental principle that Abraham had planted would have been uprooted**, and the descendants of Jacob would have returned to the errors of the world and their crookedness. **Because of God's love for us, and to uphold the oath He made to Abraham, our patriarch, He brought forth Moses, our teacher, the master of all prophets, and sent him [to redeem the Jews]. After Moses, our teacher, prophesied, and God chose Israel as His inheritance, He crowned them with mitzvot and informed them of the path to serve Him, [teaching them] the judgement prescribed for idol worshiper and all those who stray after it.**

18. Maimonides, Guide for the Perplexed, 3:29

You know from the repeated declarations in the Law **that the principal purpose of the whole Law was the removal and utter destruction of idolatry**, and all that is connected therewith, even its name, and everything that might lead to any such practices, e.g., acting as a consulter with familiar spirits, or as a wizard, passing children through the fire, divining, observing the clouds, enchanting, charming, or inquiring of the dead. The law prohibits us to imitate the heathen in any of these deeds, and a fortiori to adopt them entirely. It is distinctly said in the Law that everything which idolaters consider as service to their gods, and a means of approaching them, is rejected and despised by God; comp. "for every abomination to the Lord, which he hates, have they done unto their gods" (Deut. 12:3). In the books which I shall name to you later on, it is stated that on certain occasions they offered to the sun, their greatest god, seven beetles, and seven mice, and seven bats. This alone suffices to show how disgusting their practice must be to human nature. Thus all precepts cautioning against idolatry, or against that which is connected therewith, leads to it, or is related to it, are evidently useful. They all tend to save us from the evil doctrines that deprive us of everything useful for the acquisition of the twofold perfection of man, by leading to those absurd practices in which our fathers and ancestors have been brought up.

19. יד פשוטה על המשנה תורה, הלכות עבודה זרה, פתיחה

המצוות שענין עבודה זרה וחוקות הגוים מיועדות **למנוע הדרדרות לאמונות תפלות. סכנה זו אורבת לנו תמיד. גם התקדמות מדעי הטבע והשיפת חוקות שמים וארץ אינן ערובה שלא ייגררו בני אדם אחרי דמיונות ומשאות שוא.** כך העיר רבינו בפירוש המשנה (עבודה זרה ד, ז): "ואפילו טובים וחסידים מאנשי תורתנו חושבים שהם דברים נכונים, אלא שהם אסורים מטעם התורה בלבד". השקפה כזאת טומנת בחובה סכנה גדולה שהרי **מי שאינו מבין איך להבחין בין אמת ושקר, בקל יסטה מדרך האמת. לפיכך צריך להמשיך את המאבק כנגד דעות כוזבות תמיד.** ומה מאד צדקו דברי רבינו רואים אנו היום, שגם אחרי התגליות המדהימות של מדעי הטבע, עדיין ההמון נמשך אחרי הטעויות. **בהרבה עיתונים נפוצים מופיעים טורים קבועים מלאים הבלים והזיות של אצטרולוגיה. ואפילו יהודים שומרי תורה ומצוות נוהים אחרי רופאי אליל, המבטיחים להם ארוכה למחלות שהרופאים נלאו לרפאותם.** וכדי בזיון וקצף. סוף סוף הנעלם בחוקי הטבע לעולם ירבה על הנגלה, ומעטים הם בני אדם שמסוגלים בשעות לחץ ומתח להסתפק באי-ידיעה, ולפיכך עלולים הם לנהות אחרי טועים ומטעים המבטיחים להם לעקוף את החוקים הנוקשים של הבריאה על ידי כוחות על-טבעיים מסתוריים. **אף על פי שעבודה זרה בצורתיה הכי גסות אמנם אינה מצויה עוד, מכל מקום רק על ידי עיסוק מתמיד בתורה ובמצוותיה ניתן לשמור את דרך עץ החיים.**

it occurs "in the presence of" the cheated partner. So, according to the Ramban, God asks us to treat Him as we would a human being and to avoid causing Him humiliation, as it were.

There is a further implication of the Ramban's interpretation of *al panai*, one that is very important for our entire outlook on life. For the Ramban presupposes the omnipresence of God. This notion of God's omnipresence has two dimensions:

(1) A metaphysical principle. This is the theological postulate that "מלא כל הארץ כבודו", "the whole world is filled with His glory" (Yishayahu 6:3).

(2) A moral principle. A Jew does not live in two worlds; he lives in one world. We do not recognize a dichotomy between ecclesiastical and secular areas of life. Every aspect of our lives is "in God's presence."

This, the Rav asserted, characterizes *Yahadus*. Every theological postulate becomes a moral principle. The Torah does not only exhort us not to erect an idol in the temple; it also insists that we not erect an idol in the business office. *Halachab* tells man how to pray and how to celebrate Shabbat, but also how to conduct his family life and his relations with his employees. "Modern man, on the other hand, is schizophrenic. He is not a hypocrite; he is sincere about living in two worlds, and sees no contradiction in his actions. He is simply schizophrenic."⁵

Rashi, by contrast, stresses the eternity of God's existence. Why, however, would one think that the *issur avodah zarah* would be limited to the *dor ba-midbar*? After all, Rashi does not say this about *lo tirtzach* or *lo tignov*. Why, then, might one have assumed that the prohibition of idolatry would expire after that first generation?

The answer is that those people whom Moshe led out of Egypt had been reared in an idolatrous society. They were in danger of relapsing; they needed the injunction. We would have thought, therefore, that the *next* generation would not be subject to the temptation of idolatry and would thus not require a formal prohibition. This is why the Torah, according to Rashi's approach, emphasized that all subsequent generations need to be bound by the same restriction against any form of idolatry.

⁵ The Rav used the clinical term in its popular sense. Psychiatrists designate this condition as "multiple personality disorder."

"How can we understand this gravitational pull, this inescapable attraction, of *avodah zarah*? The Torah apparently felt that even the most civilized man will be tempted by various sophisticated forms of idolatry.

"Chazal describe Yeravam ben Nevat as a great scholar, as an intellectual giant.⁶ Why? To show us that intellectual heights and idolatry are not incompatible. Why is this so?"

The Rav, in answer to this question, developed the notion that even a leader, however great, needs a higher authority to endorse his actions. All men experience feelings of loneliness and helplessness, and need to have faith in someone superior to them. A person who does not believe in God will construct his own idol, and there are many idols: the corporate state, a utopian social order, science, and so on.

It is noteworthy that the injunction is against idolatry, not against atheism. Why? Because there is really no atheism; one either relies on *Hakadosh Baruch Hu* or on some form of idolatry. "No one remains a skeptic for long." Everybody needs some belief, some ideal, some value-system, to serve as an anchor in life. This, again, is why the prohibition was not limited to that generation alone.

This same idea is also reflected in the opinion of Onkelos. "Atheism, as such, will never replace, supplant or supersede religion. Rather, a godless religion will supplant a religion [that is theo-centric]. Modern man has not rejected religion; he has rejected God [as the focal point of his religion]."

II.

The sources for the Rav's discussion of the third *dibrah* are:

שמות כ:ז

לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא, כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא.

⁶ סנהדרין קב.

"ויהי בעת ההוא וירבעם יצא מירושלם וימצא אותו אחיה השילוני הנביא בדרך והוא מתכסה בשלמה חדשה [ושניהם לבדם בשדה]" (מלכים א, יא:כט)... מאי בשלמה חדשה? אמר רב נחמן שלמה חדשה: מה שלמה חדשה אין בה שום דופי אף תורתו של ירבעם לא היה בה שום דופי ד"א שלמה חדשה שחידשו זברים שלא שמעה און מעולם. מאי ושניהם לבדם בשדה? אמר רב יהודה אמר רב: שכל תלמיד חכמים דומין לפנייהם כעשבי השדה; ואיכא דאמר: שכל טעמי תורה מגולין להם כשדה... מאי חבר הוא לאיש משחית? חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית ישראל לאביהם שבשמים וידח ירבעם (בן נבט) את ישראל מאחרי ה' והחטיאם חטאה גדולה.

21. רש"ר הירש שמות פרק ב פסוק ה

עתה נתבונן במשמעות המעשה הסמלי של נפילה והשתטחות גמורה לפני אלוהות זרה, וכן במשמעות מושג העבודה והמעשים המשמשים לה כביטוי. **נראה ש"השתחויה", דהיינו השתטחות גמורה על הארץ, היא ביטוי להתמסרות גמורה באפס מעשה, ואילו "עבודה" היא ביטוי להתמסרות פעילה ומעשית... כל עבודה זרה משחיתה את מידות המוסר של האדם בחייו הפעילים והגשמיים, ודבר זה יובן אם נזכור שהפולחן האלילי הציג את איתני הטבע המשוועבדים לחוקיהם - כנציגי חזון האלוהות. בפולחן האלילי נכנע האדם לעבדות שבהתמסרות לידי היצרים והתאוות שבטבע נפשו, וכך הועלו פשעים ומעשי הוללות אל תחום המעשים הנעשים לכבוד האלים. הן יצר האדם המגרה אותו לתאוה חושנית נחשב עצמו ככוח מכוחות האלוהות, ועבודה זרה וגילוי עריות הלכו יד ביד, כפי שהורנו חז"ל. ובכן: לא - תשתחוה להם ולא תעבדם - לא תתן מקום לאל אחר להשפיע על גורלך ועל מעשיך -**

[ט] - [יא]

פרק ג: עבודה זרה, שיתוף

7

בגורל העמים ובחיי העמים, כשמעל לכל שולט כוח טמיר על הגורל ועל החיים. ובחיי עצמך הנך מבחין בכוחות הרוחניים והבהמיים שבקרבך, ואתה בעצמך הנך ישות בעלת כוח המביאה ברכה או קללה על כל הסובב אותך.

[ט] ברם, בכל אלו אין אף אחד שקיים ופועל מכוחו הוא ומכוח רצון עצמו. אף אחד מכל אלו אינו אלוהים, כולם אינם אלא יצורים, כולם עבדים לאחד יתברך, שהוא קיים ומושל בכול. בטבע: הוא יתברך נתן חוק ולא יעבור; בחיי העמים: הליכות עולם לו; כך בעצמך: גופך משועבד וכפוף לחוקי הטבע ככל השאר וחירותך המוסרית הוענקה לך רק בחסדיו של הכל-יכול, למען תקבל על עצמך את מרותו של מחוקק היקום, מרצונך החופשי, בתור בכיר עבדיו. זאת למדת לדעת.

[י] ברם, את שלמדת לדעת, עליך להשיב אל לבך, וגם בחיי המעשה לא תכיר בכוח אחר בצד כוחו העליון של הא-ל הכל-יכול - כאילו אלוהים הם. 'לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני' - לא יהיה לך שום משען לחיך, שום מנהיג המכוון את מחשבותיך, רגשותיך, דבריך ומעשיך, פרט לה' יתברך. הישמר לך פן תושיב ישות כלשהי על כסא של אלוהות בצדו של א-לוהי האמת ולא כפופה לו; פן יעלה בדעתך לראות בטבע מעין חוק, ובהיסטוריה מעין גורל, הקיימים לצדו של הבורא יתברך, במקום להרכין ראשך בפני החכמה העליונה המתגלית בחוקים אלה, כל שכן שלא תשמיט, ולו פינה רחוקה ביותר, מתחת השגחת ה' ותיתן אותה לידו של המקרה העיוור. הישמר לך פן תתכחש לחירותך המוסרית כמתת א-לוה ותדמה בנפשך שהכוח הבהמי שבך הוא כוח הרע העומד ברשות עצמו ושיש לסגוד לו במקום לשלוט בו, כל שכן שלא תתכחש להשתעבדותך לה' ותרום את עצמך לאלוה. הישמר לך פן תחשוב שחיך החומריים בנויים על העושר, הידע, הפקחות וכיוצא באלה, במקום לבנותם על ה' לבדו. בכל אלה שהזכרנו כאן הנך עובר על איסור 'לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני'.

[יא] עבודה זרה זו אינה רק בגדר טעות, הווי אומר, תעייה מן האמת אל הכוב. אילו כך היו פני הדברים, הרי שהיה בכך משום שגגת הדעת בלבד, דמיון שווא מצער, אך לא הגרוע ביותר. כי עדיין נותרו, כביכול, ערכי

8

חלק ראשון: תורות

[יב]

אדם: היושר והצדק של מעשיו. אולם לא כך הם פני הדברים. בשעה שתשתף דבר כלשהו אל ה' כאלוהים, וגרוע מזה: כאלוהיך שלך, מיד נכחדים ערכי אדם, היושר והצדק, ונופל בניין הטוהר של החיים.

[יב] אדם ההולך אחר ישות כלשהי, פרט לה', ומחשיב אותה כאלוה, מדרדר בעל כורחו בחייו. כי כל הישויות, משהן נתפסות כעומדות ברשות עצמן וכנשמעות לקול עצמן בלבד, הרי הן נחשבות כבעלות זרוע שכל מעשיהן אינם אלא למען גדל שמן והנאתן. לפיכך אדם הסוגד להן כאלים ילך בהכרח בדרכי האלימות וסיפוק תאוותיו - ולא יראה בכך מעשי בהמה, כלומר מתחת למעלת האדם, כי אם מעשי אלוהים, כלומר מעל מעלת האדם, ולכן ראויים ומתאימים לו. יתירה מזו, מי שבאופן זה נעלם חוק האחדות מתוך השקפת עולמו והיקום מתפרד לו לישויות אליליות יחידות, ישויות העובדות את עצמן בלבד, הוא עתיד לראות את עצמו כמי שנמנה באלים. מאחר שבחיי המעשה שלו אינו מכיר בכל חוק ומשפט, יתמכר ללא רסן לתענוגותיו ויאבד בגובה לבו ובנהגותו המתירנית. ואם תעמיד בעניינים חומריים לצדו של ה' יתברך נכס כלשהו או אדם או את עצמך, הרי שבעל כורחך תישוט את אלוהי האמת ח"ו. בעל כורחך תקפח את ייעודך כאדם-ישראל, כעבד ה' בטהרה. ברדיפה אחר נכסים, בעל כורחך תעלים עיניך מרצון ה'. לפיכך -

וְיָדַעַתְּ הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל לְבָבְךָ

כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בְּשֵׁמִים מְפַעֵל וְעַל הָאָרֶץ מִתְחַת

אֵין עוֹד. (דברים ה, ט)

23. עקידת יצחק שמות שער מה

ויש בכלל זה הע"א הגדולה המצויה היום בעולם מציאות חזק והוא רפואת כל המחשבות והעסקי לקבוצי הממון והצלחות הנכסים שהמה להם האלהים האדירים אשר עליהם הם נשענים ובאמונתם הם נסמכים ועל קדושת שמם הם מכחישים אלוה ממעל ועוזבים את תורתו ומניחין אותה עגונה ועלובה בקרן זוית וזו היא גופה של ע"א ועקרה כמו שיבא בלא תחמוד אשר ממנה נזהר איוב כמו שנתבאר באומרו (איוב ל"א) אם שמת'י זהב כסלי ולכתם אמרתי מבטחי אם אשמח כי רב חילי וכי כביר מצאה ידי. והדבר הקשה כי העמים אשר אנחנו גולים בארצם לא כן המה עושים ועינינו רואות וכלות אין מושיע. וכל זה בכלל לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם. ועל כל זה יאמר אחר שאני ה' אלהיך ואתם לי לעם בדרך אישות אשר כל צורכי האשה מוטלי על בעלה שארה כסותה ועונתה מעתה לא תזנה לבקש צרכך מאלהים אחרים על פני כנזכר או שירצה ועיני רואות והוא מליצה נחמדה שיבקש האיש מאשתו שלא תזנה בפניו והוא עצמו מאמר בעל המוסר (א"ו"ה שער עבודת אלקי' פ"ה) לא תמרוד באדונך והוא רואך. והוא מבואר שאם נזהר מזה לא נחטא לעולם.

קמב	נתיבות	יתרו	שלום	נתיבות	יתרו	שלום	קמב
-----	--------	------	------	--------	------	------	-----

ממצרים וזכות אמונה עתידין להגאל. במצרים היו ישראל משוקעים במ"ט שיערי טומאה ובכת האמונה של ויאמן העם נגאלו, ע"ז וזכות אמונה עתידין להגאל אף במצבים הקשים ביותר, בכת האמונה יכול כל יהודי להיגאל ולהחליץ מכל המצבים. וזהו פי' אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתי מארץ מצרים מבית עבדים, שכת האמונה כה גדול שבכחו יוצאים אפילו מבית עבדים. עבדים היא הדרגה השפלה ביותר שיש בעולם, ובכת האמונה שהיה לכם הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים. ודבר זה הוא נצחי בכל המצבים, שתמיד נגאל יהודי בכת האמונה מכל מצב אפילו מבית עבדים. ומבואר בזה מדוע נאמר אנכי ה' אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולא נאמר אנכי ה' אשר בראתי את העולם, שהוא כדי להודיע שבכת האמונה יצאו ממצרים מבית עבדים. ועוד מרומז באומרו מבית עבדים, ע"פ מאח"ל (ב"מ י.) עבדי הם ולא עבדים לעבדים. והנה איתא

בדברי שמואל בפסוק כי תקנה עבד עברי, שמפרש מה"כ אם אין לו ונמכר בנגיבתו, אם יהודי נמצא במצב שפול ביותר שאין לו ממונה במה להתחוק, עצמו ונמכר בנגיבתו, שימכור עצמו לעבד להקב"ה, ע"ד שאמר יהודה (בראשית מד), מה נאמר לאדוני מה נדבר ומה נצטרק האלקים מצא את עון עבדך הננו עבדים לאדוני, שכאשר אין לו במה להצטרק יקים הננו עבדים לאדוני, שמבטל את כל ישותו להשי"ת בבחי' לך אני אדוני המלך וכל אשר לי. ובהו מפרש מאמר הפייטן לקונה עבדו בד"ק, שכאשר יהודי הוצטרק, עומד ביום הדין ורואה שאין בידו כלום במה להצטרק, והוא מוסר עצמו להשי"ת לעבד, או הקב"ה קונה עבדו בד"ק. ועפ"י י"ל אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, היינו שבוכות האמונה כי אנכי ה' א"ל נגאלו מבית עבדים, וזכות אמונה עתידין להגאל שיהיו עבדי ה' ולא עבדים לעבדים.

לא יהיה לך אלהים אחרים על פני

אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, לא יהיה לך אלהים אחרים על פני לא תעשה לך פסל וכל תמונה. יש להבין אומרו אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולא אשר בראתי את העולם. כן צ"ב הכפילות מארץ מצרים מבית עבדים, הרי ידוע שארץ מצרים היתה בית עבדים. גם צ"ב שהרי מאמר זה הוא יסוד האמונה ומצות האמת השם לשי' הרמב"ם ולמה לא נכתב בלשון ציווי. ועל אומרו לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, הקשו ח"ל במכילתא שהרי נאמר להלן לא תעשה לך פסל וכל תמונה, ולשם מה נאמר גם לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. וכן יש לבאר הלשון על פני.

וענינו ע"פ מה שאמרו חז"ל בירושלמי (ברכות פ"ג ה"ג) עבדים פטורים מקריאת שמע שנאמר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, את שאין לו ארון אלא הקב"ה יצא העבד שיש לו ארון אחר, היינו שהוא

הוצאתי אותם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת עבד, היינו שביציאת מצרים ניתן לישראל הכח של עבדי הם ולא ימכרו ממכרת עבד לתאוות. ולי בני ישראל עבדים כדרשת חז"ל עבדי הם ולא עבדים לעבדים, ואפילו אם יהודי נכשל והסא אינו בבחי' עבד לעבדים להיות משועבד ליה לגמרי. וגם כאשר שקוע בתאוותיו, בפנימיותו הינו עבד רק להקב"ה כמד"א גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך אלא שיצר הרע מגרה אותנו, ואינו עובד שני אדונים.

וכתוב זה של יציאת מצרים הוא דבר נצחי. כמו שאומרים בהגדה ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים, שלולי יצי"מ היינו נשארים תמיד עבדים לעבדים משועבדים לקליפת מצרים. וע"כ אח"ל בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, לא את אבותינו בלבד גאל הקב"ה ממצרים אלא אף אותנו גאל עמם, היינו שיציאת מצרים היא נצחית, ולכל יהודי יש את הכח לצאת ממצרים, שלא יהא עבד לב' אדונים. וכלשון הפסוק א"ל מוציא ממצרים, לשון הווה, שיציאת מצרים היא כח עליון נצחי שתמיד הקב"ה מוציא את יהודי ממצרים לכל יהא עבד משועבד לתאוות.

וזהו דבר ה' בדיברת הראשונה, אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כי מכה יציאת מצרים הרי אנכי ה' אלקיך, האדון היתיד שלך. ולא יהיה לך אלהים אחרים על פני, היינו שאי"ו רק ציווי אלא גילוי המציאות שזה לא יהיה לך, אחר שביצי"מ נתן הקב"ה את הכח ליהודי שלא יהיה עוד עבד לשני אדונים, בחי' עבד לתאוותיו.

ובהו י"ל מה"כ (במדבר כג) לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו. יהודי אפילו בשעה שהוא פועל און, אינו עבד לשני אדונים, ורק שהוא בבחי' אנוס, שאינו יודע לשית עצות בנפשו להתגבר על יצרו, וכולו מלא כאב על כך, וגם אז ה' אלקיו עמו, הקב"ה הוא אדוניו היתיד ואינו עבד לשני אדונים. וכן י"ל בזה את

מה"כ (ויקרא יח) כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו, דפי' בספה"ק דלא קאי על עניני איסור שהם נתפרשו להלן בפרשת עריות, כי אם על עניני היתור, שגם אותם לא יעשה יהודי באופן שהמצרי עושה אותם. והיינו שהגוי הוא עבד לתאוות ומשועבד להם לגמרי, ואילו יהודי אינו משועבד לתאוות, וגם כשהוא מתעסק בהן כואב לבו על כך ואינו עובד לשני אדונים.

ולאור זה י"ל את הפסוקים שנאמרו קודם מתן תורה. בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה בא מדבר סיני. ויסעו מרפידיים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר. שרבו ההערות בפסוקים אלו. ראשית, בסדר הפסוקים שהקדים את המאחר, שתחילה כתוב ביום הזה בא מדבר סיני ואח"כ כתוב ויסעו מרפידיים, אם כי קודם נסעו ורק אח"כ באו. ועוד צ"ב לשם מה נכפל כאן ב"פ שכאן למדבר סיני, ביום הזה בא מדבר סיני, ואח"כ ויסעו מרפידיים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר. ויש לבאר שמרומז כאן דרך עבודת ה' שניתנה לישראל קודם קבלת התורה, והנה כתיב סור מרע ועשה טוב, היינו שקודם יש להקדים עקירת הרע ורק אח"כ יכול להיות עשה טוב, וכל עוד האדם משוקע ברע הרי' בכלל ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי (תהלים ג). אכן איתא בספה"ק שיש אדם שהוא במצב שפול ויורד ביותר, ואם יתחיל לעסוק בסור מרע יפול לגמרי ביאוש, ועבורו הדרך סור מרע ע"י עשה טוב, שיתחיל בעשה טוב, להרבות בתורה ובתפילה, וממילא יבוא להיות סור מרע. אכן כדי שלא יהיה בכלל ולרשע אמר אלקים וגו' תהיה תלוי בזה כמבואר לעיל. כי ענין זה שלרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי נאמר רק במי שהוא משועבד לתאוותיו ואינו שליט על עצמו והוא עבד לעבדים, אדם כזה אין לו התחברות עם הקדושה ולא שייך שתחיל בעשה טוב. אך מי שכבר השתחרר מלהיות עבד לרע יכול להתחיל בעשה טוב למרות שעדיין לא עקר את הרע. וזה מרומז בפסוקים אלו, שהדבר הראשון לפני קבלת התורה היה בחדש השלישי לצאת בני ישראל

הוויות העולם, ראשון ואחרון, והוא גם א-לוהיך המקדש אותך בקדושתו – אליו לא הגעת. לא הגעת אל הכל-יכול הנותן חיים לכל חי, הצדיק בכל דרכיו ואוהב את ברואיו, גבוה מעל גבוה ועם זאת קרוב לכל. בסופו של דבר אתה בא, חלילה, לידי כפירה בעיקר או לידי תעייה במהותו, הווי אומר, לידי "מינות".

10 [טז] דרך עין הבשר שלך הנך רואה רק דברים חומריים, ואם תלך בעקבותיה בלבד, לעולם לא תראה את היקום באחדותו. עין הבשר רואה את היקום בהמוני פרטיו, שכל אחד מהם חי רק לעצמו וחותר אל הנאת עצמו. אולם את החוק השולט בכלם ואליו הם משועבדים – לא תראה. חוק זה קורא לך אל על. אולם גופך, אותו עינך משרתת, הוא גם בעל יצרים ורוצה גם ליהנות, ומדוע תרסן אותם ולא תתהולל בתענוגים? מדוע לא תהיה כצמח וכבהמה, שאין מעצור לחייתם הגשמית? והרי בן בית אתה לשניהם! ואם תהפך להיות אחד כהמונם, המון הצמחים והבהמות, שטוף בתענוגים כחיה – זוהי "זנות".

11 [טז] שתיקה, המינות והנות, מובילות אל עבודה זרה. ההוללות בתענוגים תוביל אליה ישירות, אל הכפירה בעיקר והתעייה מא-לוהי האמת יוביל גשר הנהנתנות. כי משתעשה ההתמכרות להנאות למטרת חיך, לא תראה את עצמך כחלק מן העולם אלא את העולם כחלק ממך, ולא תכיר בשום חוק אלא בגחמות יצריך. משעה זו ואילך שוב לא תבין היאך יפעל אדם ללא טובת הנאה לעצמו, ובדמיוןך יתפרק העולם מאליו וייעשה המון ישויות דמויות-אל, שאינן מצייתות אלא לעצמן בלבד. ועתה, כשהנך שבו ברשת החושניות, תסיר ממך כל שמץ רוחניות ושוב לא תחוש את ניצוץ הקדושה האלוהית אשר בך. או אז בהיותך שקוע ביצריך, תיעשה מודע לאוולת ירך ולחוסר יציבותך כשאתה נתון לסיפוק תאוותיך, ותיפול על פניך לפני כל יצור המספק לך הנאה, כי הוא נראה בעיניך כחלק מעולם האצילות והנצח. ולא שמעת את קול המחוקק האלוהי המדבר אליך מתוך חוקי הטבע: 'הוא ציווה ונבראו, ויעמידם לעד לעולם, חוק נתן ולא יעבור'.

אכן גם בקיצור הדרך אתה עלול לבוא בנקל לידי אלילות, חלילה, או נכון יותר לידי ריבוי-אלילים, דהיינו דרך עין הבשר ותפיסת החושים, אם

אין התורה מגלה לך את הא-ל האחד והיחיד. כי עין הבשר ותפיסת החושים שלך מגלות לך רק יצורים יחידים וכוחות יחידים ולא את האחד הבלתי נראה ולא את חוקו האחד המושל בכל. רק אלים תגלה, לא את הא-לוהים, וזוהי "עבודה זרה".

12 [יז] לא כן ישראל. רק עם התורה בידו, המגלה את מהות א-לוהים ואדם, יצפה אל העולם ואל עצמו ויצרף אל מה שעין הבשר ותפיסת החושים מגלות לו – את התורה, המלמדת דעת ה' ומצוותיו, והיא עובדה קיימת כשם ששמים וארץ הם עובדות קיימות. לא מתוך העולם ומתוך עצמו משיג בן ישראל את דעת רוממות ה', אלא מתוך רוממות ה' ישיג דעת העולם ודעת עצמו.⁵ או אז ייווכח בן ישראל לדעת שהעולם הוא פֶּעַל ה' בחכמתו, בגבורתו ובהשגחתו; הכל נשמעים לצייוויו וכולם משועבדים לתכלית שהוא קבע בחכמתו. ואתה, אדם-ישראל, מצטרף מרצונך החופשי אל מקהלת עבדי ה', נקרא אל הקודש מתוך חירותך, ראש וראשון לעבדיו בחוג הגדול של הישויות – ומקיים בחירות את רצון ה' שנגלה אליך.

13 [יז] ברם, אף אחרי שרכשת דעת האלוהות מתוך התורה, הישמר מכל משמר מפני תפיסת חושיך ואל תשער את מהות ה' לפי מידת חושיך, ואל תבקש תשובות המקובלות על תפיסתך החושנית ביחס לשאלות על אודות ה' והנהגתו, שהרי לא דרך תפיסת החושים גילית אותם. אין בכוח שכלך אלא לחקור את עולם הבריאה ולתכלית זו הוא ניתן לך, שכן זה התחום בו אתה פועל, וגם בו ישיג שכלך רק מה שנמצא בתחום פעילותך. אבל הבורא אינו חלק של הבריאה ואל יעלה על דעתך למדוד את הבורא במידת הנברא. גם התורה מגלה לך רק את משמעות עולם הבריאה ביחס אליך ואת מעמדך ותפקידיך ביחס אליו, את מהות ה' ביחס אליך ואת חובותיך כלפיו באשר למעשיך ומילוי ייעוד חיך. כל מה שמעבר לכך אין התורה מגלה לך, שכן אין בו תועלת לחיים, לחיי המעשה של האדם. על כן אל תבקש לחקור בשכלך מה שהתורה לא גילתה לך כי מופלא הוא ממך להשיגו, ואילו ניתן

5. [אל תפיסה עקרונתית זו עתיד היה המחבר לחזור בכתביו המאוחרים יותר, ראה מ' ברויאר, אסיף, ירושלים, משנת 1949, עמ' 324 הע' 49.]

[That the *avodab zharab*] will help you, of course. Otherwise, why worship idols?...

"And you know how I interpret idols. It doesn't mean only physical idols, graven images. Any idea that you worship – you expect help, assistance, from that idea. What happens[, however,] is not only that the *avodab zharab* will never render assistance, but [as Rashi says, paraphrasing the *Mechilta*]:

"דבר אחר: אלהים אחרים – שהם אחרים לעובדיהם; זועקים אליהם ואינו עונן אותם, ודומה כאילו הוא אחר, שאינו מכירו מעולם."³¹

"*Avodab zharab* is [not only] indifferent to the suffering of man, it will betray its worshipper. Instead of helping him, it will inflict harm on him.... This is our historical experience.... We have so many cases of that. I'll give you an example.

"The *nevi'im* speak about the treaties which were reached between *malchut Yebudab* and either Assyria or Egypt. Babylonia was a great, powerful empire, and it threatened all the small principalities. Eretz Yisrael was, after all, [merely] a small principality... The shadow of Babylonia was long and ominous. *Mitzrayim* was also afraid of Babylonia, but because it [too,] was an empire, there was a tendency on the part of many of the statesmen of *Yebudab* to reach a defense treaty with *Mitzrayim*. Many treaties were reached, and *Mitzrayim* never fulfilled any terms of these treaties. [Thus, Yishayahu says:]

"הוי היורדים מצרים לעזרה, על סוסים ישענו; ויבטחו על רכב כי רב, ועל פרשים כי עצמו מאד; ולא שנו על קדוש ישראל, ואת ה' לא דרשו" (לא.א).

"[Similarly,] the *navi* [warns against the futility of relying on] Assyria:

הושע פרק י"ז

- (ב) שובה ישראל עד ה' אלקיך; כי כשלת בעוונך.
- (ג) קחו עמכם דברים ושבו אל ה'; אמרו אליו כל תשא עוון וקה טוב, ונשלמה פרים שפתינו.
- (ד) אשר לא יושענו, על סוס לא נרכב, ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידיו; אשר בך ירחם יתום.

³¹ לישן המכילתא הוא: דבר אחר: "אלהים אחרים" שהם אחרים לעובדיהם. וכן הוא אומר "אף יצעק אליו ולא יענה, מצרתו לא ישיענו" (ישעיהו מ"ז).

"Later, when Yirmiyahu struggled with the ruling party in the reign of Tzidkiyahu, he again warned that they should not rely on *Mitzrayim*. [This continued reliance on *Mitzrayim*] was not *avodab zharab* in the literal sense of an idol. But it is *avodab zharab* when you rely on a person or a great power too much. So what happened [ultimately]? Because of [their dependence on] *Mitzrayim* the Jews lost the war with Babylonia, and [their kingdom] was destroyed.

"The same is true later, when the Jews – particularly Herod, *Hordus* – thought that Rome will protect Israel. They began to invite Rome in, and to cultivate goodwill between Rome and Israel. What happened? Rome swallowed them up.

"What happened in modern times? '*Keil kana*; *pokeid avon avot al banim*' came true. If there was a movement, or a philosophy, in the world that we Jews – particularly Jewish youth – believed would offer the final solution to, would simply wipe out, anti-Semitism, it was Marxism, it was socialism.

"The history of the Marxist movement in Russia, in Lithuania and in Poland at the turn of the century [is well documented]. The Bund, the powerful socialist movement, opposed Zionism. [They insisted that] the Jewish problem cannot be resolved by establishing a state, by crossing the ocean, but that it must be resolved locally.

"[How so?] There is one thing that is responsible for anti-Semitism: capitalism, with all of its inequities and injustices. When socialism will be introduced, there will be paradise on earth.

"In 1917 socialism was introduced to Russia. Russia was [at long last] a Marxist government... Socialism was actually an *avodab zharab* for Russian Jews; *avodab zharab mamash!* They considered Marxism to be the ultimate, absolute historical and ethical principle that will guide us toward the millennium.

"And, of course, *Keil kana*. What is *Keil kana*? The very socialists have now³² become the preachers, the leaders, of the international anti-Semitic movement. As a matter of fact, almost all socialist countries are identified with anti-Israelism, which is just a disguise for anti-Semitism.

³² The Rav was speaking in 1973.

"Recently, someone sent me a book in Russian about the State of Israel that was printed under the imprimatur of the Russian Academy of Science. The Russian Academy of Science is not a small institution; it's not a private *shetiebel*. This is the government of Russia; this is the Russian people.

"I'll tell you frankly: it's not a question of their lies about Israel. It's not only anti-Israelism that comes to expression. It is a rabid anti-Semitism, a hatred of the Jewish people, of the existence of the Jew as a separate spiritual identity... Streicher and Goebbels, and that entire school, would have been proud of it, and I have a good knowledge of the type of literature they published.

"Isn't this *Keil kana*? There is no pardon. You worshipped a movement, you sacrificed the flower of your youth, your best sons and daughters, to socialism, and now [you must live with the consequences].

"And the same is true in America. In America there was a president by the name F.D.R. He was a great liberal, no doubt about it; but as far as the Jewish problem is concerned, there were many shortcomings. He did not act like a great friend of the Jewish people.

"During the Roosevelt era, the Jews made an *avodab zharab* of him. An *avodab zharab mamash!* People took a finite being and put him on a pedestal; they idealized and idolized him. They absolutized him; they made a god of him. One could not say a word of criticism [about him] in the presence of a Jew....

"And when the rabbis demonstrated in Washington on the day before Erev Yom Kippur in 1943 they wanted just to give him a petition asking that he do something to save the remnants in the extermination camps. He did not receive them. He sent out Wallace, who took the petition and put it in his pocket.³³

"*Avodab zharab* must disappoint. This is [the full significance of] *Keil kana*. The same is true as far as individuals are concerned, [as when] someone lives just in order to make money. What difference does it make? It doesn't matter what value he singles out to absolutize, to worship. He will finally be disappointed.

³³ For a similar assessment by the Rav of F.D.R.'s relationship to the Jewish community, see Abraham R. Besdin, *Reflections of the Rav* (New York, 1979; New Jersey, 1993), 67–69.

"This is what Rashi means when he writes:

קל קנא – מקנא להרע, ואינו עובר על מדתו למחול על עון ע"א.

"The worshipper of *avodab zharab* will never get what he expected the *avodab zharab* to give him. *Hakadosh Baruch Hu* will forgive him, of course, if he repents. He'll forgive the sin. But the *avodab zharab* will [inevitably] disappoint. The person or the group, or whatever it is he worshipped, to which he gave the best of his life, will never reciprocate. There is no reciprocity as far as *avodab zharab* is concerned. *Avodab zharab* takes, but it never gives back anything.

"You must understand this. We've had a lot of trouble [throughout history] because of this expression, *Keil kana*. Much of Christian so-called theological literature, their anti-Semitic literature, contrasts *Keil kana* with the god of Christianity who is pure love. Of course, the proof lies in the Crusades, the Inquisition, the Chmielnicki massacres, and the six million Jews who perished now. But they [continue to] contrast....

"You must understand that *Keil kana* means a God Who never accepts *avodab zharab* as a partner, and Who resents sharing man with [any] *avodab zharab*. [Any] *avodab zharab* will [on its own] disappoint man. He will [inevitably] feel frustrated after he has sacrificed to *avodab zharab* the best he possessed.

F.

"פוקד עוון אבות על בנים ועל שלשים ועל רבעים לשנאי."

"He visits the iniquities of the fathers, of the ancestors, upon the children – upon the third generation, upon the fourth generation – *le-son'ai*. What does *le-son'ai* mean? [It means] those who hate me; those who are my enemies.

"Here is the problem. It is a problem that has come up in America now. The argument is advanced as follows: if the Jews laid claim to reparations on the part of the Germans – and they have received a lot of money³⁴ –

³⁴ The Rav here paused to editorialize: "That the Jews accepted money from Germany was a terrible mistake. From a historical viewpoint, it was an unpardonable mistake. I was opposed to them, but they didn't listen"

Martin Buber, I-Thou

This conception presupposes that man's relation to the finite goods he has "idolized" is of the same nature as his relation to God, and differs only in its object... but a man's relation to the "special something" that usurps the throne of the supreme value of his life, and supplants eternity, rests always on experiencing and using an It, a thing, an object of enjoyment. For this relation alone is able to obstruct the prospect which opens toward God - it is the impenetrable world of It; but the relation which involves the saying of the Thou opens up this prospect ever anew. He who is dominated by the idol that he wishes to win, to hold, and to keep- possessed by a desire for possession - has no way to God but that of reversal which is a change not only of goal but also of the nature of his movement.